कस्यां नाड्यामिति चेत् उच्यते । स्वयमेव चतुस्त्रिय मलाङ्घ्रिभेषु इति परिगणितविषयत्वेनाभिधाना-न्नाडीसंस्थनक्षत्रसमुदायविषयकमिति । किञ्च पञ्च पर्वचतु पर्वनाड्योर्देशविशेषविषयत्वेन त्रिनाड्यास्तु सर्वदेशविषयत्वादेतस्या एव निषेधोयुक्तः । तानि च देशविशेषवाक्यान्यग्रेऽभिधास्ये । अतः "भकूटकान् सप्त-भेदांश्च ते तामित्यत्रपाठे प्रशस्तानिति पठन्ति अभियुक्ताः शार्ङ्गधरीयज्योतिर्निबन्धकारादयः । तस्मान्नाडीसमाज पदस्य प्राग्वदेव व्याख्यानं न्याय्यम् । ननु यत्र नाडीनक्षत्र शुद्धिरस्ति । यथा भरणीहस्तयोः षट्काष्टकञ्च वर्त्तते ग्रहमैत्र्यपि नास्ति तत्र किं कार्य्यमत आह । अन्यर्क्षेऽंशे-शपयोरिति । अन्यर्क्षे प्रोक्तषट्काष्टकादिभ्योऽन्यराशौ, कोर्थः? राशिस्वामिनोः परस्परं शत्रुत्वे वा समत्वे वा षट् काष्टकादौ च सति अंशपयोस्तद्राशिनवांशस्वामिनोर्बलित्व-सखित्वे चेत् स्याताम् । बलित्वं सबलत्वमुच्चादिस्थितत्वेन, सखिता परस्परमैत्री ते उभे चेद्भवतः सखिताया उपलक्षण-त्वादेकाधिपत्यमपि तदा विवाहः शुभोनिरुक्तः । उक्तञ्च जगन्मोहने वसिष्ठेन । "राशिनाथे विरुद्धेऽपि सबलावंशका-धिपौ । तन्मैत्र्येऽपि च कर्त्तव्यं दम्पत्योः सुखमिच्छतेति" नन्वयम्परिहारो राशिनाथे विरुद्धेऽपीत्यनुवादात्केवल ग्रहदौष्ट्यापवादको न तु दुष्टभकूटग्रहवैरस्य । उच्यते "खेटारित्वं नाशयेत् सद्भकूटम्" अग्रे वक्ष्यति । तत्र च "नभोगारिभावं हरेत् सद्भकूटमिति" सप्तर्षिमतविवाहपट-लीय वाक्यं सम्मतित्वेनास्माभिरभिधास्यते । तदेव केवल-ग्रहवैरापवादकमस्ति न त्विदमपि । ननु द्वयो-र्वाक्ययोर्यथाश्रुतशब्दस्वरसेनार्थे जिज्ञासिते एकस्मि-न्नेव ग्रहदौष्ट्यरूपे परिहारद्वयं दृश्यते । अथैकस्मि-न्नेव दुष्टभकूटके भवनपतिसुहृत्त्वमित्यादिनानेकपरिहारा-भिधानमित्यतोऽत्र वचने न किञ्चित्तादृशं विषयं पश्यामः सत्यम् । "नभोगारिभावं हरेत्सद्भकूटमिति तु निःसन्देहं ग्रहवैरस्यापवादकम् परन्तु "राशिनाथे विरुद्धेऽपि मैत्रत्वे चांशनाथयोः । विवाहङ्कारयेद्धीमान्दम्पत्योः सौख्यवर्द्धन मिति" जगन्मोहनस्थवसिष्ठवाक्येन प्रागुक्तवसिष्ठवचः समानार्थकं दुष्टभकूटग्रस्तग्रहवैरापवादकम् । तथाहि । न्यूनार्थ एकस्मिन्वाक्ये राशिनाथयोः परस्परविरोधे सति-तद्राशिनवांशस्वामिनोः परस्परमैत्री चेच्छुभो विवाह इ-त्यर्थः । अत्रांशनाथयोः सबलत्वविचारोनास्ति । यत्र त्वंश-नाथयोरुच्चादिस्थितत्वेन सबलत्वं परस्परमैत्री चेति द्वयमस्ति तद्दुष्टभकूटग्रस्तग्रहवैरापवादकमित्यधिकार्थवचनस्यार्थः । एवञ्च "नभोगारिभावं हरेत्सद्भकूटमित्यपि" वाक्यं ग्रह-वैरापवादकन्तुल्यबलत्वाद्व्रीहियववत् । अंशनाथसबलत्वा-भिधायकं तु "राशिनाथे विरुद्धेऽपीत्येतद्वाक्यमुभयवि-रोधपरिहारार्थकम् । तथाहि । राशी च नाथौ च एतेषां समाहारो राशिनाथस्तस्मिन् राशिनाथे इत्येवं यदि समाहारद्वन्द्व आश्रीयेत तथा सत्ययमर्थः । राशी विरु-द्धौ षट्काष्टकादिना, नाथौ विरुद्धौ कयोर्नाथावित्याकाङ्-क्षायां ययोः षट्काष्टकादिविचारस्तयोरेव सन्निहितत्वा-द्ग्रहणमिति तयोः राश्योर्नाथौ विरुद्धौ "मित्राणि द्यु-मणेरित्यादिना परस्परं शत्रू स्यातां तद्राशिनवांशस्वामिनोः सबलत्वे मित्रत्वे च समुच्चिते सति विवाहः शुभदः । नन्वतिक्लिष्टे समाहारद्वन्द्वे किं प्रयोजनम् ? उच्यते । अंशनाथस्य सबलत्वस्याधिककरणमेव । तच्च युगपदुत्प-न्नस्य दोषद्वैविध्यस्य राशिविरोधग्रहविरोधरूपस्य परि-हारोऽतएव ज्योतिःशास्त्राभियुक्ताः एवंविध उभयविरोधे एवंविधं समाधिमाश्रित्य विवाहङ्कारयन्तीत्यास्तां प्रसक्ता-नुप्रसक्तम् । अस्मिन्नपि पक्षे नाडीशुद्धिरपेक्षितैवेत्याह । नाड्यृक्षशुद्धौ तथेति प्रागुक्तप्रकारेण नाडीनक्षत्रेषु स्त्री-पुरुषनक्षत्रयोरेकस्यां नाड्यामवस्थित्यभावश्चेत्तदा विवाहः शुभः । यथा भरणीहस्तयोःसत्युभयविधविरोधे राशि नवांशयोः क्रमेण पञ्चमचतुर्थयोर्यौ स्वामिनौ सूर्य्य-भौमौ तयोर्मैत्र्यप्यस्ति स्वनवांशस्थितत्वात्सबलत्वमपि तत्र विवाहः शुभफलदोनिगदितः । यतोऽत्र स्त्रीपुंस-नक्षत्रयोरेकनाड्यामवस्थित्यभावः । यदात्वश्विनीहस्ता ख्ये एव द्वयोर्नक्षत्रे स्यातां तदा नाडीनक्षत्रशुद्ध्यभा-वात् सकलगुणवत्त्वेऽपि विवाहो न भवति । किं पुनरेवं-विधविषये इति "सदा नाशयत्येकनाडीसमाजोभकूटादि-कान् सप्तभेदान् प्रशस्तान्" इत्युक्तेः । अथैतत्परिहारा सम्भवे परिहारान्तरमाह । ताराशुद्धिवशे इति । अ-त्रान्यर्क्ष इत्यनुवर्त्तते । प्राग्वदेव व्याख्येयमिदम् । एवं-विधे विषये षट्काष्टकादौ च सति यदि स्त्रीपुंसनक्ष-त्रयोः परस्परन्ताराशुद्धिवशे कन्यार्क्षाद्वरमं यावदित्यादिना ताराशुद्धिरूपे वशे वश्यत्वे द्वितीयचतुर्थषष्ठाष्टमनवमता-रासंज्ञके सति बुधैर्विवाहः शुभोनिगदितः । अत्रोदाहर-णानि बुधैर्ध्येयानि । अत्र संमतिः "अन्योन्यताराविशुद्धौ" इत्युक्ता । राजमार्त्तण्डेनायमर्थः स्पष्टमभिहितः । "मैत्री क्षेत्रपयोर्द्वयोरपि तयोरेकाधिपत्येऽपि चेत्तारा